

Aydın TAĞIYEV

OĞULLAR KİŞİ OLACAQ

Yaranan bəndə əvvəl-axır bir gün bu dünyadan köçəsidi və bir halda ki, bu dünyadan başdan-binədən belə bir qanunu var, day niyə Hədi kişi sinninin bu çağında öz əcəlindən qorxub tük salayı?! Çok da bu dünya kiminə lov olmuşdu, kiminə plov. Bir də ki, haqqına, əgər ki Hədi kişi ölümündən bir zərrəcə çəkinib ehtiyatlansayıdı, arvad-uşağıını başına yihib bir elə yüngülçə-sakitcə vəsiyyətini eləməye üreyimi gəldəri?

O vəsiyyətdən sonra Güllü qarı qocasının gerçekəklədiyini görüb dizina döymüş, «məni iki yetimə qıl qoyub hara gedirsən, ay kişi?» deyib üzünə el atmışdı. Evli-eşikli, oğullu-qızlı o iki «yetim» əhvalı fənalasən gündən dədə-lərinin yastığının dibini kəsdirmişdilər, gözlərini də zilləmişdilər ağızna...

Oğul ki, atadan gördü, atasına da oxşamalıydı. Ancaq Hədi kişinin oğlanları dədələrinə çəkməmişdilər, elə dərəd də bu idi. Yırtıq böyük, yamaq kiçik! Hədi kişinin üstünə gələn naşı təbib də yapışib ki, kişini saxlayan üreyidir, maşallah, polad kimidir, yoxsa çoxdan o yanlıq olmuşdu.

Deyir, ölümün atı çaparaq gələr və bu elə bir at idi ki, gec-tez hamı minəcəkdi. Hədi kişi, bəs, nədən sən bełə narahat-nigarən idi?!

Bunu təkcə özciyəzi bilirdi. Bu elə bir dərəd idi ki, Hədi kişi bu boyda Xırda oymaqda dərdinin dərmanıçın üz tutmağa bir kişi tapmırıldı. Vəsiyyət yüngüllükdü. Hədi kişi də deməlisini demişdi, ancaq tapşırılmasınsa tapşırmamışdı. Və Hədi kişi elə bu səbəbdən də narahat-nigarən idi. Əger üstündəki-boynundakı əmanətdən arxayı olsaydı, çoxdan el-ayağını uzadıb rahatca gözlerini yumardı.

Üstüne gələn naşı təbib də yapışib ki, kişini saxlayan üreyidir. Hədi kişi get-gedə yastığının ağırlaşdığını görüb əvvəl başdan olan-olmazın bir yera düyünçələnin saxlandığı mücrünü gətirtmişdi. Mücrü ortaya geləndə araya elə bir sakitlik çökmişdə ki, sanki yorğan-döşəyə düşəndən bəri üstündə ağılayıb sıtqayan adamları sakitləşdirmək üçün Hədi kişi belə bir kələyə el atmışdı.

Hədi kişi mücrünün qapağını qaldırmışdı, iri qaşlı ağır üzüyü qupquru, ariq barmağına taxıl həmişəki ağıyana səsiylə: - Mürdəşirin haqqıdır! - demişdi. İşdir - şayət, üstümə üzüqara gələsiz, əgər ki, bu üzüyə tamah salsanız... Mürdəşir Məlik meyiti yuyanda barmağımdan çıxarar.

Hədi kişi bu sözlərdən sonra oğlanlarının, gəlinlərinin içərini çəkdəyi
görüb sinəsi xırıldaya-xırıldaya nə təhər gülümşdüşə, Güllü qanı oğul-uşağıın
yerinə ölüb yere girmişdi.

- Olmaya üreyinize gelir ki, Hevi kış uyuşsun!... Ölüsü da gerek batman olub ağır gele!... heç veda özünü ucuz tutmayıp. Ölüsü de deyilsen, ay Oğlanları özlerini kış göstərmək istəmişdilər: - Nösün elə deyirsən, ay işlə? Şənir hər sözün biza bir öyüddü.

Hedi kişi kinaya ile gülüb özünü saxlamış, acı dile qadaga təmədün etmişdi. Hər iki şəhərinə öz belindan qələnlərə etibar etmirdi, bu

Əgər Hədi kişi o əmanatı 65 belindən götürürse, onda
boyda kənddə bəs kimə ürək qızdırayıdı, kimə bel bağlayayıdı?
Hədi Səmədi idki tutulub getdi...

Kışı Beydi ki ki, tütüs kırılsız!
Herdan Hadi kışkırla dardlaşmeye galanda, gözü divardan astan qoşqarla
tüfengle üstü gümüşü tutulmuş xəncərdə qalardı. Hadi kişi qonaq-qaralı
adam idi, süfrəsi açıq olanlarından idi. Qapısından girenin de çox oları. Zalim
halalalarının gözleri dar - divarda qalardı, xalça-palzadə gezərdi.
... Hadi kışkırla enliklər, dənsinqən oğlanlarının

O qoşalıule tüfəng xəncar Hədi Kışının əlinindən, gecən
heç birmər de yadına düşmürdə, onların yadına düşən özgə şəyər idi.
Əvəzində indi axır nafəsində xəncərlə-tüfəngli o günlər, o çäğlər birem
biram Hədi Kışının gözə özünə gəlib canina bir od salmışdı, öz işini görüb
ürəvinə yerindən oynatmışdı.

• • •

O günler, o çağlar ise lap uzaqlarda qalmıştı. Bu o vaxtlar idi ki, indi yataqla can üstü olan qoca bülgün yenice tərəfim Hədi adlı cavavın bir oğlanı id. Və gözündən qorxu - türk olmayan hemin oğlanın bir gün belində patronlaşdır, cıynınlı qosalılı tüfəng qaçaq Madinin Üstüne getmişdi. Əldən gedən dövrənin, kefi-daməqəcığlarının hayifini bu obanın qız-galınınından alırdı. Gəlmişdi, ne çapırı, ne talaydı. Nə səyürdü, nə döyürdü. Qız-gelindən qırına keçəni atın tərkini albı aradan çıxdı.

Yox, qacaq Madininin nəfisini oldurmak, Şəhərinə son qədəm onun qəsidi özü idi. O nadirüstü seytan balasının qəsidi buydu ki, Xırda oymağı yeyrəktülük oğraklıq adında bir kibritle od vurub alırsırsın, sonra da kül edib söndürsün. Qacaq Madininin adının zəhmili adamları necə hərəkət etdirəcək? Lakin bir birincən kamış kəliblə düşmən olmuşdu.

...O vaxt ki, Hədi qaçaq Madini düz sinəsindən vurub küreyi üstə
aşırılaşdı - yerdən çıxmışdım, göydən enmişdim özünü meyitin üstüne salıb
və zülüm ağılanın bir nazəndə sənəm görmüşdüm.

Takəs Hadi yox, bütün kənd bildir ki, qaçaq Madi subayı. Heç nişançı da yoxdu. Ancaq, demə, atabir, anabir doğmaca bacısı varmış. Qaçaqın Madinin o bacısı da gecə yuxusunu qarğıdırıbmış ve qorxu-ürkü bilmədən qardaşının xalvata çəkildiyi meşəyə üz qoyubmuş və tüfəng gurlayanda üriyinə nəsa damdıgidan, özünü güllə sası gelən yera atmışdi.

Hedi tütfəngi üzüne qaldırırmışdı. Ancaq qız qılımında işi gırpmamışdı. Birdan hönkürt ilə özünü kehərin ayaqları altına atmışdı. «Bilsən ki, təkəcə ölməkə qurtaracaq canım, nə dərdim - düşərdim atın nəbağınca», deyib dik-dik oğlana baxmışdı.

Hədi çevrilir ilk dəfə zəndə qızı nəzərdən keçirilmişdir. Qızın gözündən bir müqəddəs xof, səkəkəli qorxu oğlunu necə dikşinmişdi, o üreyi yerindən oynaya-oynaya qızə tərəf yerimmişdi. Qardaşının qanlısı olsa da, qız oğlanından qaçmamışdı.

Hemin günün akşamı iki qırğız xəber kəndin cəfəlli-rəzalı qapılarını bir-birinə çırpmışdı. Madinin vurulması xəberini ağlina heç cüra sişidirmayan kənd o gecə da yatılmayı sehərəcan oyaq qalmışdı ve həmin o yuxusuz gecə heç bir qız-qızılı qarşılımınan Xirdə oymaq yalnız bundan sonra Madinin ölümüne inanmışdı.

İkinci xəbərdənə kədən neçə-neçə ərlik qızı gizləcə gözünün yaşını axdırı. Qaçaq Madini vuran igid «əsl-nəcabəti belli olmayan» bir naməlum qız «qacırılmışdı»...

4 Sonra kendi böylesi geldi. Üstü gümüşe tutulmuş o xəncəri hadiyə etdi. Hədiyyə. Belə-bələ şeylər kitablarında yazılırmış. O naşı təbib də öz oxuduğundan qırıldadır. Neynək, sən deydi, Hədi kisini saxlayın ürəyidir, masallah, polad kimidi, yoxsa çıxdan o yanlış olmuşdu...

Bəli, Hədi kişi qırmızıdanib bir balaca dirçaldı, hətta yerindən qalxmaq istədi
ancəg indi ölüm yatağında canına od salan xatirələr kisini yenidən süst etdi.

... Belli, dünyada haqq-adehalıydı! Haqṣ-ədələtsiz tekce kolxoz sedid, Əzizov idi ki, Beydi kişinin qızına sataşdı, qızın el atıb Beydi kişinin papağına tapdaladı. Yox, Əzizov Beydi kişinin papagını ayağı altına atıldı da tapdaladı bilmədi.

Xırda oymaqda neçə illerdən bəri düşmən gözü daglayan qaragul dəri papağı üçcə gün Beydi kisinin başında gören olmadı.

...Vaxt dar idi. Beydi kişi tələsdiyindən hər şeyi birmələsə açıb torqu
xırıltı səslə ucuna-ucuna:

- Millə gedirəm, Hədi - dedi - Ozizov Kəpəzoglu vənmişəm... qədəmbi bu kənddə qeyrət üstündə tutulan yoxdu. Bax, bu papağımı da sən təsirib gedirəm. Bir halalim, üç qızım emanəti!

Bunu deyib Beydi kişi qarşılık papağı Hədiyyə uzatmışdı. O gecə elə bütün dünya ağappaq, tərtəmiz idi. Qarın bayaz işığında qara pləşin bürünmüş Beydi kişi də o gecə ağappaq görünürdü...

...Hədi kişiye elə galidi ki, o papağı qəbul etməsə, Xırda oymağın bu bəyə ağappaq gecəsi, açılan sabahları ömrü-billah kömür kimi yanıb qaralacaq.
Hədi kişi papağı elə Beydinin gözü qabağında ağ gecə fəsinin üstündə

başına keçırdı ve Beydinin yan tutmuş gözlerinin bundan sonra nece olduğunu anladı. Beydinin evvelca hönürkütle, sonrasında iç-in-çin ağladığını gördü. Hedi kişi o tahaş ağlamağı ömründə cəmisi birce yol görmüşdü. Vaxt ki, indiki Güllü qarı cavanca bir qız idi. Hedi də kebin kəsdirib Güllü qanunuñ öz halai etmişdi ve Güllü də başrını yanor qorxudan birdəfəlik xilə oldunuñanın beləca hönürkü görünüşünü yaşını axitmışdı.

...He, belə-bele işler... Əgər öz bəlindən gələn kürən oğlanı dədələrinin nədən bu yana belə nigarançılığını-narahlığını bilmirlərsa, natibdən na günah ki, yapışış tutduğundan, bəş kışını saxlayan üreyidi...

Heyf saha, Beydi kişi! Vallah, ancaq Əzizov gorbagor da sözünü üstündə duraqdı, qızını elə bir oğlana calayacaqdı ki, ömrü boyu yağ-ba içdə dolansın.

Bu ilk təhvil-təslimdə deyirdilər ki, day sadın məsələsi bıdı, bəsər kefinə atını sayırdı. Amma yuxarıdan gələn yoldaş burudu ki, gərək onun təməlindən təməl, təhvilin özüni doğrulsun.

...Arvadı bəzənib-düzənib rayon mərkəzində yollarında, görəsən, sənədli bir az da möhlət verək, işləyib özünü doğrutsan.

Ona neçə günlüyü möhlət verir? Onun işcəsi özündədir?! Noolar, balanlar, pöytələr! Elbəttə, na olasıdır ki? Namusu atıblar itə, it yemeyibdir!...

Tüfəng-xəncər bilən sən idin ki, qazamatdasan..

Oğlanlarım qurumsaq çıxdı, ay Beydi. Büyük oğlumun gözü var-dovdur. Gözü dünya malında olan kəsədə ne kişiliğ?!

Hekayeler

Gecaden keçırdı. Hedi kişinin arvad-uşağı yatmadı. Nehayet, kiçik oğul yönür-yörüğün esnayı üzünü arvadına tutdu, kal sesle: - Kişi bu geceden da çıxdı, - deyib esnədi, - daha gecdi. Gedib bir hovur bəz qeyataqlı!

Böyük qardaş da arvadının ullağına sari eylib piçildi:
- Daha bizim de burda qalmağımızın faydası yoxdur, onsur da tapşırılmışını təşpişir...

Qardaşlar qalxırdılar. Babasının yastığının dibini kəsdimiş Azərse yerindən tərənnümdür. Adını babası qoymuşdu. Dövlətde dəve, övladda nevə, Ağlı kəsen cığan idi. Atası da, amisi de acıqlınlardır ona: - Sabah dərsə gedəcəksən, dur, düş qabağımla!

Oğlan duruxub qaldı. Bəs, qoşşalıläyle o xəncər? Deyəsan, babası onları yaddan çıxarıdı, axı! Onları həle həmə kimsə vəsiyət etməyib.

Uşaq casərətə basabına üz lütüd: - Baba, ay baba!..

...Hedi kişi hırcınsını güclə boğmuşdu. Üzünü divara çevirmişdi ki, gözünün yaşını görəməsindən. «Şükür senə, ilahi, şükr! Oğullar var ki, böyüküb kişi olacaqlar. Arxayın ol, ay Beydi, elə man da arxayın gedirəm. Oğullar böyüküb kişi olacaqlar!..

ADI ƏHVALAT

Davadan başı havalı qayıtmış tənha, kimsəsiz Bahadir kişi ilə İzi adlı zirek ve fridaqı bazar alverçisinin dostluğu, aralarında xeyli yaşı farqı olmasına baxmayaq, hər iki tərafın birgə seyi ve məhrəbinqılış sayesində gündən-güne məhkəmənləri. Bu qarşılıqlı əlaqədə, hələ ki, İzinin tekke özüne məlum maqsadı vardı.

İzi böyük-böyük şəhərlərin bazارlarından ilin bütün fesillərində mərmeye alverlin qurtarın her dəfə doğmək kəndə qayıdanın sonra bu irilli-xirdəl qıriba işlərindən, adamın həlem-həlem ağlinanın gəlməyin möcüzələrindən səhbətlər açar, elə əhvalatlar gümənnən qonaqlıqda qonaqlıqda açısa, İzi qeyti qarşılıqlı şəhərlərdən quruyar, sonra da bir derin həsə gedər, haççandan-haççana hüşəndən ayılıb böğazını atlayırdı: «Olar, olar, a bala, bu dünyada na desən olar...» - deyib İzinin danışmışlarına sızdır-ırqəkli inandığını bəyəndərdi.

İzinin danışığı əhvalatlarında, söz-səhbətlərə bina ni, nehayet, Bahadir kişi həttə elə bir şeyə inandırdı ki, elə o gündən də qoca İzidən dən də məhmən yapışdı. Eh, gőr bə dünənin nə qədər də qəribə-qəribə işləri, səyisiz-hesabsız möcüzələri varmış?.. Ve Bahadir kişiye elə geldi ki, gözlediyi möcüzəni də o, günlerin bir gönüü elə bu İzinin dilindən eşidəcək...

Bahadir kişi kendə bir sərsəmliyi, bir də dünənin neçə cür barə-bahəri yetişən bağı-bağlı da məşhur idil və bəzən agılı İlili dəki, o bağıñ məryəsini bazara çıxartmaqla neca bir qazanc elde etmək olar! Də gel, bu başı havalı qoca öz "dostunun" xahiş-minnətinə, deli-sübütuna məhəl qoymayıb bağın tökülbən gedən məhsulunu apanıb bazarda satmağa razılıq vermir, yanib tökülen İzi də qəlbindəki seytanın feline uyub min bir fikre düşür, Bahadir kişini yumşaldıb yola getirmək üçün yollar axtarındı...

İzi yene də qədər qayıtmışdır və na qader ki, unudub yadından çıxarılmamışdır, görüb eşidiklərinin, başına gələn qəziyələri, isti-isti Bahadir kişiye danışındı. Qocanın gözləri da dəfə da yol çəkirdi. O, hug-uşşala İziye ullaq asırı və qalbinə bula dəfə da la bil fəryad boğurdur: «İlahi, dünənin bu qədar möcüzələrindən biri da niya elə mənən gözlədiyim olmasın?!.. Bəlkə də o möcüze kimdən ötrü adı bir əhvalatdı...»

Hekayələr

Bahadir kişi qəlbindəki iniltini boğub soyomuş çaylan təzələdi, üzünü liziye tutub: - Ha, danış, bala, - dedi, - daniş! Qulağım sandərdi...

Burası da vardi ki, İzinin başına gələnlərin hamisi bir-biri ilə ele bağlı idi ki, arada birini ötürüb başqasına keçmək mümkün deyildi, elə bəzəbdən dezi bezen yaşı dostunun yanında edəb qaydalarını pozmazı olurdu...

Qərəz, İzinin başına bəzəfə bəzəfə avhalat galmışdı; o, gecaden xeyli keçmiş kənddən şəhəre qayırdı ki, tezden özünü bazarə qatdırı bilsin. Kefi kök, yandəm, yarıyiq İzi qəfil yağan yağışa mahəl qoymayıb fit çala-çala yolu düzülmüşdi və yalnız onun qonşu kənddə sonuncu evin tuşuna çatanda başa düşdü ki, xeyr, işlər finqırı, bəla yaşıda piyada menzil yaxın olsa da, şəhərə çatın gedib çıxa bilsin. Düşünüb daşınan İzi işçilər keçirilmiş bir taxta evin pəncəresini taqqılıldı, haççandan-haççana pəncərələr aralandı və cavan rus qadını tanımadiq hamələmə adamı görüb təzəfərə pəncərəni örtmək istədi. İzi yən yuxul qadını məsələdən agah edəndən sonra ev sahibinən ona yazığı geldi, keçib qapını açdı. İslənbər cüçəye dönmüş bu vaxtsız qonaqlar tərəfdən gecə şumunda traktor sürən ərinin temiz paltarlarından verdi, qazı yandırınç çay dəməldi. İsti çaydan içib əzənələrə gələn İzi üçün qonşu otaqla yer rəhlidi. İzi gecən dirğozlu açşa da, yerinin içində sakit-farağat durredi. Yalnız seher usaqlar məkləbə gedəndən sonra İzi qadınla eməlli-bəzəfə tənəs olud u o, Marusyanın dili dərhal "Ivan"ə çevrildi.

Vanya ilə Marusya çay içə-icə yenice şirin söhbət başlamışdı ki, qapı zərbə aqıldı. Nikolay idil, Marusyanın cöldən ac-susuz, yuxusuz, yorgan qayıtdıqdan hirsli idil. Evinde arvadı ilə diz-dizə oturan qarayanz adı kişiini görən Nikolayın yuxusuz gözlərinə qan geldi. Sorguş-sualı: - Bu kimdir belə? - deyə bagırdı.

İzi dərhal ehtiyatlandı və bu da Nikolayın iti nəzərlərindən yayılmadı, onu dənəda da şübhəye saldı. Marusya astadan: - Gecə yağışa düşümüşdə, - deyə dilli, - inan mənə, elə inidəcə tanış olmuşuq.

Nikolay arvadına ters bir nezər salıb qazəble: - Belə de! Deməli, yağışa düşüb! Nə olar, indi mən onu yaxşıca işladıb qurudaram!

Sözünən ağızdan çıxmışı ilə zalim oğlunun İzinin üstünə cumması bir oldu, qəfi qazbəndən özünü itirən İzi yərə serildi və Nikolayın haqsız qısqanlığı ona neçə yer elədisə, elbəl də özündən ikiqat ağır olan Nikolayı üstündən arib altına saldı.

Kolya da axır ki, nəhəq şübhələndiyini başa düşüb üzərkəliyə keşdi. İzi de yalnız bundan sonra el saxladı. Hər ikisi tövüs-tövüsə bir xeyli nəfəslərini dərib üst-başlanı düzəldtilər, Kolya: - Indi işe gel tanış oląq! - dedi.

Təzə səfər salındı, yemek-icəmət düzüldü, ortaya araq geldi. Stəkanları toqquşdurdu. Üç yüz qramdan sonra Kolyanın dili aqıldı: - Qabaqlar bizim də kənddə elə sənə oxşayanın birisi vardi, - deyə güle-güle dilləndi, - anasının dediyinə görə, atası sizinklərdən olub... Mühərbiə təzəcə rəqarlıbmış, evə qayıdan soldat gecəyə düşüb kəndimizdəki dul arvadlardan birinin qonağı olur, sonra da qarabala dünənya galır...

Bu vaxtacan abrina-həyənasına qılışlı sakit-dinməz İziye ullaq asan Bahadir kişi eli bərəndəri bixsılıb yuxudan ayıldı. İlk evvel qulaqlarına inanmadı. «Necə? Necə?!.. İlahi, deyəsan, axti, dünənin möcüzələrindən biri da elə bula olacaq?»!

Ürəyindən keçən bu qəfil fikirdən Bahadir kişinin bir anda eli-ayağı soyub buza döndü, gözləri dumanlandı. Qocanın halının bərəndəri dayışdırımıqənən İzi özünü itirdi, söhbətinin yarımcı keşib çəşçin ona baxıldı, sonra da qorxub tez el-ayağına düşdü. Soymuş çaylı tələsik qocanın

boğazına tıpkı: - Öşi, bir özüne gəl görüm, - dedi, - nooldu sənə? Yaxşı, bir sonra?.. Əvvəlcə gərek özüm onunla tanış olub səhbət edim, görüm ne yəvanın quşudur. Bəlkə, elə oxumus adadır, heç mənim üzüma baxıb dediyimə də qol qoymadı!.. Bəlkə, cüvəlləğinən bürdə, kisinin de malna-mülküna təkəc özcəyi sahib durma istədi?.. - Lzi yanib yaxıldı. - Axi, necə de bil-məməsim! Nə vaxtı özüm dağğa-dاشa salmışım. Qocaya oğul tapmağa nə vardi ki? Əsas məsəle budur ki, həmin oğul manımı "gardasılaş" razi olsun. - Məlumdur ki, qoca "itkin oğul"un hər isteyinə cani-dildən razi olacaq.

Birdən otağından çıxınlı çıxılı geldi. Lizi dikkindi. Lakin səs tez kəsildi. Aradan bir az keşmiş bu çıxılı bir de tekrar eşidiləndə iżi başa düşdü ki, səs salan sıçrovuldur. Görünür, qaralanın və sakitlik sıçrovuldu da bezikdirib dərinib. Bəlkə de yem, azıqə axtarılmış, axta aqılıq da yaman pis şeýdir...
Lzi nə vaxtsa bir qoca dənişdən eşitdiyi səhbəti xatırladı. Dənişdən ömrü irili-xirdalı gəmilərdə keçmişdi və onun dənişdə səhbətə görə, qabaqlar

...

Izinin yuxusu ərşə çəkilmişdi. "Yaxşı, Kolya deyən oğlani tapdıq. Bəs, sonra?.. Əvvəlcə gərek özüm onunla tanış olub səhbət edim, görüm ne yəvanın quşudur. Bəlkə, elə oxumus adadır, heç mənim üzüma baxıb dediyimə də qol qoymadı!.. Bəlkə, cüvəlləğinən bürdə, kisinin de malna-mülküna təkəc özcəyi sahib durma istədi?.. - Lzi yanib yaxıldı. - Axi, necə de bil-məməsim! Nə vaxtı özüm dağğa-dاشa salmışım. Qocaya oğul tapmağa nə vardi ki? Əsas məsəle budur ki, həmin oğul manımı "gardasılaş" razi olsun. - Məlumdur ki, qoca "itkin oğul"un hər isteyinə cani-dildən razi olacaq.

Birdən otağından çıxınlı çıxılı geldi. Lizi dikkindi. Lakin səs tez kəsildi. Aradan bir az keşmiş bu çıxılı bir de tekrar eşidiləndə iżi başa düşdü ki, səs salan sıçrovuldur. Görünür, qaralanın və sakitlik sıçrovuldu da bezikdirib dərinib. Bəlkə de yem, azıqə axtarılmış, axta aqılıq da yaman pis şeýdir...

Lzi nə vaxtsa bir qoca dənişdən eşitdiyi səhbəti xatırladı. Dənişdən ömrü irili-xirdalı gəmilərdə keçmişdi və onun dənişdə səhbətə görə, qabaqlar

təze gəmləri suya salanda əvvəlcə gəmiye bir xeyli sıçrovul buraxılarmış. Siçrovullan da qeriba bir şəkeri varmış. Onlar yalnız öz həmçinslərin tutub yeməkli qidalanılarmış və gəminin Künç-bucağında rastlaşıdqıca bir-birlərlə bələcə məhv edar, nəhayət, saq qalmış sonuncu sıçrovul işə açından gəberib olmuş...

Izi acı-acı güldü, hatta bu səssiz gülüşündən özü de diksidi. "Olmayə o da həmin sıçrovulların növbündəndir və na vaxtsa özündən daha qəddarın biri onu məhv edəcə..."

Izi ömrü boyu görüb-əşitdiyən arqaşa, an möcüzəli əhvalatları bir-bir yadına saldı və qeyri-ixtiyari özü de şübhəye düşdü. "Birdən "bizim oğlan" doğrudan da Bahadır kişişinin oğlu çıxdı?!.. Bəs, onda? Bəlkə, qocanı bu sefərdən saxlaşın? Bəhənə getirməyən ne var?! Özünün ürəyində olan "oğul" tapılmayınca qocanı firkindən daşınırıb yubatsın. Yoxsa... çoxdan tamamında-ıştahında olduğunu qazancı aldan çıxırbatıra biler..."

Gecenin lap dərin vaxtı idi. Izini yenidən həniçi etdi, o biri otaqda Bahadır kişişidi, üzünü qaralıq pəncərənin soyuq şüşəsinə söykiyib illerdən bəri ürəyində piçildiyində sözləri bu dəfa kiminsə eşidacayıdan ehtiyatlanmayıb lap ucadın diline getirmişdi: "İlahi, neçə illərdə ki, gözleyə-gözleyə qalmışam".

Bahadır kişişinin sözünün ardını getirə bilmişdi, çuxura düşmüs gözlərindən sülzülən yaş yanalarının istədi. Yarı açıq qalmış ara qapıdırən bütün bunları gizlice seyr edən Izinin bədəni isti yorğunan altında buza döndü. Izı əsl əhvalatı indi başa düşdü, hərçənd ki, bu adı əhvalat deyildi. İnsan valanşına necə de ağır olurmuş...

Aradan çox keçmişdi. İndi Izinin özü üzünü qaralıq tavana tutub heç bilmirdi ki, kime yalvarırdı... "Dünyanın saya-hesaba gəlməyən bir bu qədər möcüzələri içərisində qoca dostunun eşitdiyi bu adı əhvalat yalanmı dəraqçıdır!"

Bəs, pul? Na vaxtdan bəri əla keçirtmək istədiyən qazanc?.. Onu Bahadır kişişidi na bağlayıñ qalbindeki gizli temərə?..

...Ancaq indi Izini sədqi-ürükə istəyirdi ki, Kolyadan eşitdiyi adı əhvalat qoca dostunun gözlediyi möcüzəye çevirilsin! Izı birdən-bire başa düşmişdi ki, adı bir əhvalatın dünyanın möcüzəsinə çevrilmesi namına pul-para heç nadir...

VARİSLƏR

Qədir kişişinin vəfatından sonra xəbər çıxdı ki, rəhmətliyin varisları bu gün-sabahda gelib mərhumun malına-mülküna yiye duracaqlar.

Elə o gündən də Qədir kişişinin qapıbir konuşusuna Səlbî arvadın gözü yolda, əqləsi sədə qalmışdır. Bələdiyyə sədə Murtuz kişi kənd sakinlərindən iki-üç nəfərin iştirakı ilə mərhumun emlakını bir-bir siyahıya alıb akt bağlamış, otaqları da qifillaryı acharların birini vermişdi Səlbî arvada. İndi Səlbî arvad da evden bir yere terpanlı eləyə bilmirdi ki, birdən varisler gelib çıxar və aqar saridan məhəttələklər olar.

Ancaq aradan iki-üç həftə ötsə də hələ ki, varislərdən bir səs-soraq yox idi. Səlbî arvad da yana-yana ürəyində belə dolandırıcı ki, ay aman, çəkənlər biler, bu gözü yolda qalmışın ne aqır şeýmiş, elə bil günün her biri bır ildi keçir...

Bu gün də əhvali yaman pozulmuşdu, elə bil bu neçə gündə göy də onunla açıq girmişdi deyin bomboz bozarıb durmuşdu. Yağmirdı ki, boşalaydı. Səlbî arvad da beləcə dolan bulud idi. Bir işin-güçün qulpundan

Hekayələr

ölcüp biçmiş, götür-qoy elmişdi. Burası ona lap aşkarca məlum idi ki, dözeyəcək Gülsənəm, dozmeyecek...

O gün Qədir kişi gecədan keçənən kənd içində girləndi. Nəhayət, gecənin bir vaxtı dönbü evinə qayıdı. Arvadının malul-müşkü baxışlarına tələb getirildi. Dağdan ağır kişi üçündü, dili-dodağı səyirdi, uzun-uzadı öskürüb guya böğazını antladı. Qədir kişi dilini ağızndan zorda tarptıldı, dərk eleyib altına girdiyi amansız və dəhşətli yüklü gynnindən tez atmağa tələddi..

-He, ay Gülsənəm, - dedi, - bizim Arif də Sədəf arvadın oğlu kimi itkin düşüb...

Gülsənəm tez ovundu, cünki Sədəf arvadın oğlunun itkin xəberi çıxanda düz altı-yeddi ay sonra desit-xatılıcı özüçü anasına məktub yazmışdı ve məlum olmuşdu ki, cəbhəde bəlləşərlər da olur...

Aradan altı-yeddi ay keçdi. Bu dəfə da Qədir kişi arvadını belə "toxtatdı" ki, qoşun kənddən bir itkinən düz il yarım sonra səs-sorğu çıxıb...

Gülsənəm təzəden günləri saidi. Günlər itən lən gelirdi, ancaq ilin ortalarında mühərbi qurtardı, gedənlər de başlıqların qayıtları. Gülsənəmin vaxtacan qulağı səsdiyi, indi gözləri de yoldarda qaldı...

Bir payız axşamı o, kişişini "ayıldız" ki, ay Qədir, deyir, Nəsirin qızına elçi gələcək. Qorxuram qız aldıq qıxın. Olşem de, qalsam da gəlinim Badam olmalıdır. Yanişçıdan sonalınamış. Kənddə Arifimə layiq qız birçə odu, hazırlaş, gedib qızın "ha"-sini alaq!

Qədir kişi üşürgələndi. Ancaq dözdü, hələ bir balaca hirsənən sayaq da oldu.

-Arvad ki, arvad! - dedi, - qoy oturmüşən yerimizdə, ay Gülsənəm, usaq galib, bəlkə, Badamı bəyənmədi?! Deyirsen, biz de onda yüngülsəqqal olub qalaq!?

Kişi ni qəder elədise de olmadı. Gülsənəm cox yalvar-yaxardan sonra axır ki, onu güclə qabağına qatdı. Nəsirilər yollandılar.

Yol boyu Qədir kişi qızdırımlı adamlar kimi titrəyirdi.

Bir il sonra Badam qolsuz bir qığla qoslaşdırıq qadı. (Faşir neça gözlöyədi ki, bir kənddən neşə-neşə qızı-galını evdə qarşındı...)

Gülsənəm eve-eşiyə sişmədi, bütün günün kəşidirdi Səlbi arvadının yanını.

Badamın "döñükülüy" ona yaman yer eləmişdi. Söyü-sovu heç Badam idı.

-Ay Səbə baci, - deyirdi, - düzdü man teləsdim, qı iş tutdum. Amma heç gəzəm su içmirdi ki, Arifim de galib man deyənə qol qoymayı. Namxuda, balamın gözü qızlar ovçusudur.

Səlbi arvad da deyilənləri canı-dildən təsdiqleyirdi, o da heç inanıb, bilmirdi ki, doğurdan da, Arif balanın könlücan-gözüycən olaydı Badam. Nədan ki, Badamın təkcə adı şirin idi, özüse ariq-uruğun biri idi. Məmmədin qızının elinə su tökməye layiq deyildi.

Ancaq Gülsənəm bir gün Məmmədin qızında da yüz eyib tapdı.

Dəmə, kəndlərində heç forlı-başlı bir qız yoxmuş, kəndin bütün qızları çirkin imiş...

Gülsənəm arvad başlaşı qonşu kənd-kəsəkdən oğluna qız soraqlamağa. Amma ömrü-gün anaya möhlet vermedi ki, müştəqində olduğu bir qanırsız gözəl gelini olsun.

Balasının qayıtması na yaman uzun çəkdi? Baş yastiqa, gözü yolda

Gülsənəm arvad bir gün dildində elə hayi-harayı dünayla üzüldü:

*Mən aşiqəm, indi gol,
Dərd artdı, gol, indi gol,
Gözüm yoldarda qaldı,
Gelirənə, indi gol.*

Hekayələr

134

yapışmağa da ardəmi gəlmirdi ki, bəlkə başı qarışa, fikri-zikri yaymayıdı. Nə

de ayaq götürüb oğlu-qızıqılı gedirdi ki, gözü-könlük açıldı.

Yayın axır günləri idi. Çölbayır birdən-bire soyumuşdu. Selbi arvad haçandan bəri artırmış məhəccərinə söykiyən Qədir kişişin həyətinə baxındı. Heyət-baca həzlünü idil. Elə bil həle də öz sahibinin yasını saxlayırdı. Nədənsə birdən-bire gözü paşqalarla saatşən Selbi arvadın mati-qutu qurudu. Paşqalarla xəl düşməndü. O, elini üzüna çəkdi. Vaysınlı: "İşə bir

qurudu, - deyə dodaqlı öz-özüne pricildi, - ağac ağacı, demə, o da xıffet

bax ha, - deyə dodaqlı öz-özüne pricildi, - ağac ağacı, demə, o da xıffet

çəkə bilmiş. Payız girməmiş gör yarpaqları nəca xəzan olub!"

Selbi arvad dolusundu. "Görünür, ağaç-ugac da bəllə nə olan seydi

yalnızlıq-takılı!" Gülsənəm rəhmətə gedəndə, bayəm, beləni günə

düşməndürələr.. Oxşur, onda duyb bilirmişler ki, hələ baxıb bəlleyənləri

olacaq. Qədir kişi sağdı.."

Nədənsə bu yerdə varışlar Selbi arvadın yadına düşdü və Selbi arvad da hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

hiss etdi ki, deyəsan, nəse bir hirs-hikə yavaş-yavaş qəlibinə dolmaqdadır.

...Tabutu qaldıranda gördüler ki, ağırdır, çok ağırdır. Bu tekce bir adamın ağırlığı ola bilmezdi. Qədir kişi də birdən-bire başa düşdü ki, day oğlu da gayitirmayacaq. Arvadı ilə birlikdə oğlunu da itirdi...
...İşte o sənədli, sonra hönkürtü oppardı:

-Qadır kişi avvalcə içrin-için ağlayırdı, sonra horukunu qopardı.
-Oğul, oğul, ay oğul!.. - Tuxtamaq bilmirdi, gah arvadının adını çekirdi,
gah da oğlunun... Qadır kişi yaman düşdü, adamayıvusmaz

Arvadının vafatından sonra Qodır kişi yaman usûdü, ayağına çırçır oldu. Ancaq kend adımı "dângâser" etti kişini, ilâhla usâqlar. Büyüklere neçra oynamışlarsa, kişi bir kand usâğın babası olmuşdu. Sehâreden aksamacan kasdîrların händâverini, yan-yörəsindân el çakmezdîrler. Gûnşenâm arvadın sağlığında da belediydi. İndi işe laپ aگ idî, el bülün kand kişiye qohum çıxmışdı.

Yaralı maral zâlim ovçuya dîl tökülmüş, yalvarı, feryad qoparırdı. Amâr ovçu, vurma manlı!... Men bu dağın maralyamı...
...Selbi arvad çoxdan artırmadan aşağı enib torpaq yola çıxmışdı. Yolun merkezineçen uzanıb gedirdi, bir elb uzaq mənzil deyildi. Ötəngürlüara bir-birinə calanıb yaram baş alı getirmidi. Selbi arvad fikir xavalıdan öz səsini ayıldı, səsindən özü də üzünən kimi oldu:

*Çuxanın qabağı düz,
Dəli düz, qabağı düz.
Dünya, səndən kim keçdi
Qası düz, gabağı düz?!*

Handan-hana toxdayıb elini güne apardı, gözlerini qızılı bolboydu. Təzələr yerdən yolda toz qalxmışdı və hamin töz dumani üzü berdi - kəndə təzələrdir. Birənd qarşısında dayanan "Volqa"nın signal səsi onu dikkindirdi. Selbi arvadın üzəyində damdı ki, varışlar olacaq. Gələnlərə səsi onu baxıstdan qanı yanmadı...

Dördüncü nafer idiler - iki kişi, iki kadın. Boy-büxündan bir-birlerinden neş-oxşayıları eləmdirlər. Hərçənd ki, doğmaca emişləri idilər. Biri boydan uzun, çağdayın biriydi, o biri emişlərinən işə boy sərəndən getirməsə də, yanalarından qan damıdırı, top kimyidi. Əmisiqlər ləngərlə terpendilər, ağırlar. Selbi arvadın qabığında yeriylər.

Məsələ məlum idi və bir də bu varislər işgüzər adam idilər. Axır ki, işin-
güçün elindən birtəhər vaxt tapmışdır, garək axşama şəhərə qayıdayıldılar
məşhur bir müğənninin konsertinə bilet almışdır. Buna görə də sözü
uzatmağı manasız bilib matlıq üstüne keşə geldilər:

Ölüm haga miras halal deviblər, av nən

-Ülüm haqqı. Mifas II
Salhi evveld kökçünü

Selî arvardı okusunu sürdürdü çalı-ñaçar mehmetbâriq gecesinde
-Yaxılılığa galasını!

Varisler demeyə day özgə söz tapmayıb pərləşib durdular. Araya
soyuguluk geldi. Sükûtu Selî arvardı pozdu, ürəyindən keçəni dilinə getirdi
üzünüm masını idarə etdən böyük emociyluya tutdu. Sadəlliikle:

-Ay bala, deyirəm, elə mən də qoşullam sizi! - Arvadın səsi titrədi. - İkişinin də qəbri yan-yanadı. Bu andırı qalmış yel qıçlarımı qırır. Neçə gündü gedib rəhmətliliklərə baş çəkə bilmirəm...

Uzundraz ciddiləşdi, altdan yuxarı əyri-əyri Səlbı arvada baxıb burnunun altında mızıldandı:

-Qəbiristan söhbəti hələ qalsın, ay nənə! Oraya sonra da baş çekmək olar...Hm... Əsas məsələ...

Özünü itirən Səlbi arvad çəşib qaldı.

-Hææ?! Noolar?!

O, elini cəld yaxasına apardı, düyünün qoynunda gezdiridi yaylığını çıxartdı, yaylığın arasındaki açarı az qala varislerin üstüne tulladı:

-Alın! - dedi. Kılıd bilmeyen kapı açarsız-cəftəsiz qalıb.

Selbi arvad dilinin ucuna galen acı sözleri güclə qaytardı. Qəzəbin udub
daha dinib danışmadı. Ancaq burasını da hiss etdi ki, bükülür dizləri,
qəbiristanlıq baş çəkmeyi day bu gün de baş tutmadı. Ayaqlarını güc-bəla
ile arındıca çəkib ös darvazasından içeri keçdi.

Varislerse evvel-evvel bağdan başladilar. Bağın ürek sixan, qan qaraldan menzəri bilmərə da veclerinə deyildi. Ağacların yetişmiş mer-meyvəsinə saf-cürük edirdilər.

Selbi arvad artiq atırmaya qalxmışdı. Pillekənləri çıxa-çıxa neçə kərə ayaq saxlamışdı. Qəsdlənməmişdi ki, geri dönsün, kontøy danışın o dəmbat və rısrılrlə yaxşıca bir haqq-hesab çeksin. Birce burası qabığını kesirdi ki, hələ halda, gonaq idj qənələr - qonaqı açıqlamağı işi Selbi arvad günah bılırdı.

Bele fikirleşa- fikirleşa hırsı bir balaca yadı. Amma bu uzun sürmedi. Selbi arvad gördü ki, yox, saxlaya bilmeyecək özünü, üreyində də olsa onları çekməlidi divana.

...Adam ağızından söz, qazan altından köz!...

Varışların kemfürsatılı onu kasıp töküdü ve Salbi arvad asıl cosdu.
"Hər qaldıñımızın bu vaxtaca, ay zəlim usağı? Gülsenamciyezin bı
ara sözü-söhbət sizden idi. Adınız dilindən düşmürdü. Her dəfə deyirdi
ki, məktub yazdırırmış Nüsrat mülliüm. El, yaman daş üzr imişsiniz
heç insaf-mürvətin yoxmus!.. Bu neçə ilde cirayə döndürdün bı qur
tasəllini. Tekəc elə quru galib-getmeyinizi bəs idi. Vaxtında vadəsində
binevalarla galib baş çəkəndim ki, indi da tökülib bele gelmeyinizin bir yeri
əzələyənəldi!"

Səlbî arvad varisleri üreyində hələ çox tanbeh-löhmate tutacaqdı ki
onçusun həyətdən qalxan vəziyyət səksəndirdi onu. "Bu ne hangamış
gören? Olmaya davalan düşüb? Olar... olar... Mən ki onlarda o üzü gördüm.
Urum-urusvay oldu... Xata-zad çıxaralar, vallah!" - Səlbî arvad nə
fikirdezdən eyniçarlı ağz-əcasını unudub asağı endi.

Vurhavur aynabindan, ikimətbə evin üstündə qopmuşdu. Əmişəşqların dan birinin Şüvələn tərəfdə xudməni bəzi vərdi ve bu gen-geñi evedə ehtiyacı yox idi. Gödök, tosqon amioğlunusuna ailəsi şəhərin üç ay istisindən çox əziyət çəkirdi. Har il sərasən yay ayları serinlikdə dəlincən dağda-dashdırıldı, bərik də xərcləri qıxardı. Axar-baxarlı, havas sefali kəndindən bu ev inli onlar üçün lap gəydəndüşmə olmuşdu. Maşının ayağı altında vuruldu, tütük-şatlıq yolda idi. Cıraqdag amioğlunusuna ürəyindən keçən biki id, fırçılar müştəri təbi təbi sıfatlarını. Sözləri də eba yerde çaplaşmışdı.

-Deyirsiniz, evi satılık pulunu bölek? Yooo! Yooo! Heç aildən çıxınas! - Mağcıl deyil bu ev-eşik. - Gödək səsini uzada-uzada başını silkəledi. - Yayaqlarda ev kırısına ne qədər yayaq galıb qalmağa bir yer tapdıq. Yayaqlarda ev kırısına xərcimiz çıxır...

Gödeyin arvadı da ərinə macal vermeyib bozardı:

-Eh, sizin nə vecinize, - dedi, - daçanıza nə gəlib ləpədöyəndə. Gərek özgəsinin də qayğısına qalasan, halına yanasan!

Uzundrazın arvadını söz götürmüdü.

-Ağəz, o köstəbek ərinlə səs-səsə verib nə ulaşırız? Bəlkə, xəbərimiz yoxdu, birdən-ikidən siz də qayğı çəkən olmuşuz?

Özündən çıxanda o, hələm-hələm sakitləşməzdi. Odur ki, bir balaca nəfəsini dərib təzədən hücuma keçdi:

-Bir bunların danişığına baxın, siz Allah?! - deyə istehza ilə əllərini oynadıb silkəldəti. - Elə bil evi tikəndə kişinin elindən tutublar, palçıq-a-quma bulaşıblar?! Kişinin ölümünü size xəbər verən biz olmadıq? Kül mənim başıma!!!

Səlbı arvad özünü çatdırmasayıdı, kim bilir bu deyişmənin axırı neçə qurtaracaqdı. Çünkü ilk əvvəl təmkinli dayanan kişilər də himə bənd idilər ki, tutuşsunlar.

Səlbı arvad hər iki tərəfi güclə sakitləşdirdi:

-Bir sebriniz olsun, - deyə boğuq səslə dilləndi. - Bəsdi höctələşdiniz. Bəyəm, ev rəhmətliklərin adınadı?

-Necə?!

-Necə?!

Hər iki ər-arvad hayifslana- hayifslana qaldı. Səlbı arvad doluxsunu, ele doluxsuna- doluxsuna da onları məsələdən agah etdi ki, bəs sovxozi tiki dirib bu ev-eşiyi.

Varislər bu izahatdan sonra evdən əllərini üzsələr də yena zəif bir cəhd etdilər:

-Deməli, ev indi ele sovxoza qalır da?! Səlbı arvad kinayeli-kinayeli başını terpətdi. Varislər məyus oldular. Kişilər daha vaxt itirməyib aynabənddən otağa addadılar. Fısı yatmış qadınlar otağın divarındaki xalça-palazı görən kimi irəli cumdular. Ayağı tapdanmış qadınlardan biri ufuldu. Kişilər üzdən özlərini tox tutsalar da, gözaltı otağın kūnc-bucağına martlınmışdır.

Qadınlar yük yerində üst-üstə yiğilmiş qalın yorğan-döşəyi vərə-vurd edib yeqinlik hasil etmək istəyirdilər ki, görəsan, güzəmi xalis yundu? Bu dəfə Səlbı arvadın cavabı onları razi saldı:

-Ha, Lap xalis yundu!.. Sovxalıqdı!..

Otaqda gözə dəyən bir şey qalmamışdı. Birdən varislərin nəzəri köhne çarpayının altındakı sandığa sataşdı. Sandığı neçə qamarladıllarsa, qapağı yerindən laxladı. İçində nə vardısa ortalaşa töküb əlek-vəlek etdilər.

Saralımiş üçkünc məktub lap dibdəydi. Qadınlarında başı parçalara qarışmışdı. Qanları bir balaca qaralmışdı, çünkü parçaların hamısı dəbdən düşmüş mallar idi...

Məktub uzundrazın elindəydi. O, kağızı elində o yan-bu yana çevirib onu gödəyə uzatmaq istəyirdi ki, Səlbı arvad üstüne yeridi. Səsi titrəyə-titrəyə:

-Bura verin o kağızı, - dedi, - bura verin onu!..

Hər iki əmioğlu udqunub durdu. Qadınlar da el saxladılar. Birdən-bire hali pozulub uçunan Səlbı arvada matdim-matdim baxdılar. Ağillarına özgə şey gətirmədiklərindən dərhal onun başının üstünü aldılar:

-Beri bax, ay arvad, - deyə hirs-hikkeynən ötkəm-ötkəm dilləndilər. - Görünür qayda-qanundan xəbərin yoxdu. Vərəsəlik hüququ var. Ver onu bura!

Səlbı arvad üzünü yana çevirib acı-acı:

-Ha, görürəm. - dedi, - qayda-qanuna yaxşı bələdsiz. Amma bir özgə qayda-qanun da var. Təkcə mali-mülkü bölməyəm gələrlər? Varissiniz eger, o kağızda yazılılanların ağrı-acısını da bir bölün də!!!..

